

Regenboogkerk Hilversum

4 november 2018 Zevende zondag van de herfst

Thema: 'Meerdimensionaal'

Eerste schriftlezing: Job 11: 1-9

Tweede schriftlezing: Efeziërs 3: 1-21

Uitleg en verkondiging

Een flink aantal van ons was afgelopen donderdagmiddag aanwezig in de Grote Kerk. Daar had de Commissie Ouderenpastoraat van onze Protestantse Gemeente een bijzondere bijeenkomst belegd over omgaan met verdriet en verlies. Uitgenodigd was een autoriteit op dat gebied, Manu Keirse, een Vlaming wiens standaardwerk over dat onderwerp inmiddels de 34^e druk beleefd heeft.

Ieder die er donderdagmiddag bij was zal kunnen beamen dat het een heel bijzondere bijeenkomst was. We kregen namelijk geen afstandelijk referaat van een deskundige, maar een bevlogen presentatie die uiterst persoonlijk begon en indringend eindigde.

Manu Keirse vertelde hoe vanuit zijn eigen biografie het spreken met stervenden en rouwenden tot zijn levensthema was geworden, en hoe zijn missie was geworden: hoe kan ik mensen helpen om beter om te gaan met hun eigen verlies en dat van anderen? En dat voortdurend geïllustreerd met vaak aangrijpende verhalen uit de praktijk.

Deze bijeenkomst vond plaats in de Grote Kerk. U kent die kerkzaal mogelijk van de cantates op de Brink of andere gelegenheden, en u weet dat deze zaal duidelijk Protestantse liturgie uitstraalt, met links en rechts van de kansel enorme, antieke borden met daarop de Tien geboden. Het betoog van Manu Keirse bevatte niets dat je specifiek christelijk zou kunnen noemen. Maar de geest van waaruit hij sprak zou ik beslist wel als zodanig willen bestempelen. Want empathie, leven met aandacht en uit liefde, dat zijn toch bij uitstek christelijke waarden. Gelukkig niet alleen daar zeg ik er dan voor de zekerheid bij, maar in elk geval ook binnen onze christelijke traditie. Een kerk die als het ware het DNA van Jezus in zich heeft, hoopt een dusdanige omgang met elkaar en met anderen te hebben dat daarin ook gesproken kan worden van empathie, aandacht en liefde, dezelfde liefde waarmee Jezus mensen aankeek die op zijn pad kwamen, dezelfde liefde waarvan de apostel Paulus zegt dat er geen beter medicijn is tegen twist en haarkloverij.

Donderdagmiddag zagen we hoe je ook zonder de naam van Jezus te noemen toch ook in zijn geest kunt handelen en spreken. Daarmee maak ik dan het bruggetje naar de lezing van vanmorgen, want in die passage uit de brief aan de Efeziërs zie je iets heel anders gebeuren. Die brief, geschreven door een leerling van Paulus, zit zo dicht bij het oorspronkelijke vuur, en leeft zozeer vanuit de verrassende ervaring dat mensen die voorheen de Romeinse goden aanbeden hadden nu in Jezus de ene God hadden leren kennen, dat de schrijver verbaal werkelijk alle registers open trekt en het hier Jezus voor en Jezus na is. Ik heb het even nageteld. In de niet al te lange lezing uit hoofdstuk drie van de brief aan de Efeziërs wordt maar liefst acht keer Christus Jezus of Christus genoemd.

Deze hele brief ademt een soort Entdeckersfreude uit: kijk eens wat wij hebben mogen ontdekken, kijk eens wat wij mogen ervaren! Hun hele leven is in een ander licht komen te staan, alles verandert, alle dimensies van het leven zijn in het krachtenveld van de Geest komen te staan, mensen zijn veranderd. De vraag is dan: hoeveel van die vreugde om het nieuwe hebben wij nog in ons? Begin deze week werd aan mij en een groep collega's

gevraagd: waar ervaar je momenteel eb, en waar ervaar je vloed? Het bleek een goede oefening te zijn. Zonder enige moeite konden we allemaal iets noemen waar we nu laagtij, eb ervaren. Ik noemde hierbij dat we in de Morgenster nu wel een actieve groep van 12 tot 16jarigen hebben met wie we van alles doen, maar dat de groep van 17 en ouder momenteel bijna helemaal uit beeld is. Dat is eb. En u kunt er vast ook wel iets van benoemen. Het verheugende was overigens wel dat we met hetzelfde gemak allemaal ook iets van vloed konden noemen, van vreugde om dingen we, tegen de stroom in, mogen ervaren. Ik ben benieuwd of dat ook voor u kan gelden: dat u ook met gemak iets van vloed kunt benoemen, iets dat hoop en blijdschap geeft.

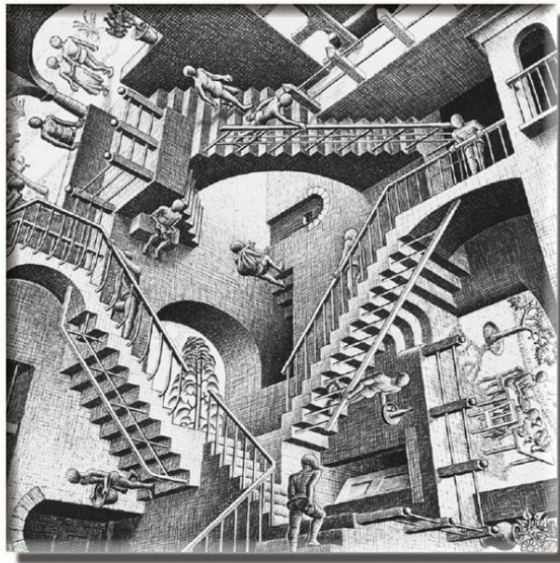
Als we dat doen, dan zal het steeds gaan om iets dat *tegen de stroom* ingaat. De schrijver van de brief aan de Efeziërs leeft ook uit vreugde omdat er *tegen de stroom in* iets nieuws is gebeurd. Daarvan heeft hij uitgebreid getuigd in hoofdstuk twee van die brief: dat in Jezus de scheidsmuur tussen Joden en heidenen is weggebroken: dat ook mensen die voorheen de tempels bezochten nu iets anders hebben gehoord, en iets nieuws begonnen zijn.

Dan vraag je je af: zou op een vergelijkbare manier ook in kerk-zijn iets te vinden kunnen zijn dat je elders niet kunt vinden? Met enige aarzeling leg ik deze vraag in ons midden: kan er in kerk-zijn toch iets van een tegencultuur zitten? Ik aarzel bij die vraag, want het is ook een gevaarlijke vraag. Een kerk als tegencultuur kan zich ook gaan opsluiten. Of denken dat wij alleen de waarheid in pacht hebben. Maar toch: kerk als tegencultuur?

Stel dat we dat toch durven, dan gaan we spreken over geloof en kerk als een alternatieve visie op dat wat ons leven zinvol en de moeite waard maakt. Maar ook daarbij geldt gelukkig: kerkmensen hebben nergens het monopolie op. Als wij zeggen: het hoort bij het goede leven dat we één dag per week een consumptiestop in acht nemen, dan hebben we daarbij tal van bondgenoten die nog nooit van het sabbatsgebod gehoord hebben maar die ook niet alleen maar een *homo consumens* willen zijn. Zeggen we: wij weigeren mensen te reduceren tot hun economisch nut, dan vinden we daarbij tal van medestanders die precies hetzelfde denken over eerbied voor het leven, zonder dat zij dat verbinden met een christelijke inspiratie. Dus ook als we spreken over christelijk geloof als een tegencultuur dan gaat het wat de ethische consequenties betreft nooit om iets dat geheel exclusief is.

Maar als ik de brief aan de Efeziërs serieus neem dan durf ik wel te zeggen: de *bron* van waaruit je dingen wilt doen, die mag je wél exclusief noemen. Dat vinden we aan het eind van de tekst die geklonken heeft, namelijk dat, ik citeer, *'wij geworteld en gegrondvest blijven in de liefde'*. Het was pas toen ik die tekst voor de derde of vierde keer zag dat ik besepte dat hier iets heel bijzonders staat, iets dat echt haaks staat op onze cultuur in West-Europa. Op het gevaar af te generaliseren, denk ik toch dat we later ons tijdperk zullen benoemen als één waarin mensen zonder anker waren, een tijdperk waarin een houding van afstandelijke ironie alles doordringt, waarin we bijna niets meer echt serieus nemen omdat, nou ja, alles kan en alles mag, en de opgroeiende generatie amper meer een groot ideaal van het goede leven meekrijgt. Anything goes, een echte zin is in het leven niet te ontwaren. Contrasteer dat eens met dat woordenpaar in de brief aan de Efeziërs: *wij zijn geworteld en gegrondvest in iets dat ons geschonken wordt*. Wij zijn geworteld: we hebben dus stevige wortels, we kunnen tegen een stootje, we worden niet door de eerste de beste storm omver geblazen. We zijn gegrondvest: we bouwen ons leven dus op een stevig fundament. Dat fundament dat zorgt er dan voor dat we tegen tegenslagen kunnen, ja dat we principieel leven met het besef dat ons leven nooit af zal zijn, dat het ene ideaal na het andere doel in

ons leven zal sneuvelen, maar dat we toch staande blijven omdat we iets hebben dat onafhankelijk is van de dingen die ons kunnen bedreigen.

Ik las laatst een indringend betoog over onze huidige westerse cultuur, over de waarden die wij momenteel met de paplepel meegeven aan een nieuwe generatie. Het zijn allemaal waarden van *hebben* tegenover *zijn*. Als we denken ons leven zin te kunnen geven vanuit de wereld van het *hebben* dan zullen we bedrogen uitkomen. Want het *hebben* is nimmer genoeg. En het gaat ook over. Het mooie lichaam dat ik heb op mijn twintigste zal eens aftakelen. Het is alleen in de wereld van het *zijn* dat we een werkelijke en blijvende zin in ons bestaan kunnen vinden. Het gaat dus vanmorgen eigenlijk om de vraag: waar halen wij ten diepste onze identiteit vandaan? Onze kinderen worden groot in een wereld die een wereld van de waan genoemd kan worden. Onze wereld geeft aan onze kinderen met de paplepel kernwaarden mee die het echter geen van alle houden. Om te beginnen de waarde van het materiële: alsof geluk zit in het hebben van dingen. De tweede waarde van de waan is die van het zelf, van het individu. Alles roept onze kinderen toe dat ze het uiteindelijk alleen zullen moeten doen, ja dat ze het allemaal alleen kúnnen doen. De derde waarde van de waan is die van het genot: we houden onze kinderen in de waan dat ze beslist en zeker in hun leven een hele bucketlist zullen moeten afwerken tot aan wereldreizen toe, en dat ze zichzelf anders tekort doen. De vierde waarde van de waan is die van de commercie: alles is te koop, en dat wat niet in geld uit te drukken is, is van nul en generlei waarde. Maar zoals een popsong ooit zei: 'The best things in life are free'. De vijfde waarde van de waan tot slot is die van de markt: een onzichtbare hand zorgt er voor dat alles uiteindelijk een eerlijke prijs krijgt. Met deze vijf waarden bouwen onze kinderen een identiteit op die cirkelt rond het materiële, het individuele, het principe van het genot en de consumptie, ingebed in de markt. Dat is de wereld van het *hebben*. Zetten we bij het zoeken naar onze identiteit hierop al onze kaarten, dan blijven wij zonder wortel en zonder fundament. Als ik ben wat ik heb en wat ik geniet, maar het hebben en het genieten valt eens weg, wie ben ik dan nog? Wat blijft er dan nog over? Wat is dan nog mijn identiteit?

Maar stel dat je eens aan de andere kant zou kunnen beginnen, dat je identiteit niet in het hebben maar in het *zijn* verankerd is, dan heb je een goede kans dat de zinloosheid niet aan de deur klopt, dat je stevig geworteld blijft, verankerd, gegrondvest. Je hebt een fundament. Maar er is nog meer. Als ik de bijbel en zeker ook de brief aan de Efeziërs serieus neem, dan is de goede boodschap deze dat ik niet mijzelf hoeft te wortelen, dat ik niet mijzelf een fundament hoeft te geven, maar dat deze mij geschonken wordt. Dat zit al in het leven van elk menskind, en geloof is een verdieping daarvan. Als een kind ter wereld komt dan kan het zich hopelijk koesteren in de liefde van zijn of haar ouders en anderen om hem heen, en de wereld blijkt betrouwbaar te zijn. Zo ontstaat er een fundamenteel basisvertrouwen. Niets is fundamenteeler dan dat vertrouwen. Dat is de wortel, dat is het fundament. De kunst van het volwassen worden is om dat op een fundamentele manier vast te blijven houden: dat je je verbonden blijft voelen met anderen, dat je weliswaar kunt genieten van dingen van schoonheid, maar dat je ook beseft dat je het eventueel zonder zou moeten kunnen doen. En dat de dingen die er werkelijk toe doen meestal niet je eigen prestatie zijn maar je geschonken worden.

Dat opent een ruimte. En dat is precies wat de schrijver van de brief aan de Efeziërs gaat verwoorden. Nadat hij gesproken heeft over geworteld en gegrondvest blijven in de liefde heeft hij het over vier woorden die de uitleggers al bijna tweeduizend jaar voor een raadsel stellen: *'Dan zult u met alle heiligen **de lengte en de breedte, de hoogte en de diepte** kunnen begrijpen'* – waarmee hij in dit verband niet anders kan bedoelen dan de lengte, breedte, hoogte en diepte van de *liefde van God zoals we die in Jezus hebben leren kennen*. Maar waar denkt de schrijver concreet aan bij deze vier dimensies? Augustinus dacht aan de vier uiteinden van het kruis. Anderen dachten aan de deugden van liefde, hoop, geduld en nederigheid. En zo zou ik nog even door kunnen gaan.

De enige plek in het Oude Testament die een klein beetje lijkt op onze tekst is de passage uit het boek Job, hoofdstuk 11 die we eerder gehoord hebben: *'Kun jij Gods wijsheid ten diepste doorvorsen, het wezen van de Ontzagwekkende geheel omvatten? Van de hemelse **hoogten**–vermag jij daar iets?– tot het **diepst** van het dodenrijk– reikt jouw kennis zo ver? **Langer** dan de aarde is zijn maat, hij is **breder** dan de zee.'*

Dat is een opmerkelijke parallel, want ook daar hebben we een verband met het thema van de wijsheid, want dat woord wordt eerder in Efeziërs hoofdstuk 3 genoemd. Aan alle eerdere pogingen om die vier dimensies een invulling te geven voeg ik er nog één toe, en daar sluit ik mee af. Het gaat dus om vier mogelijke dimensies van Gods liefde, dimensies die samen een mysterie vormen maar waarvan wij toch al wat kunnen proeven. Allereerst is er de *breedte*. In onze vertaling staat lengte vooraan, maar in het Grieks staat breedte vooraan, en dat is niet toevallig. Dat lijkt mij te verwijzen naar wat tot nu toe een hoofdthema van de brief is geweest, namelijk dat de volkeren, de heidenen, nu volop in de beloften aan Israël zijn opgenomen: Gods verbond is breed, zeer breed! Ten tweede is er de *lengte*. Misschien is dat wel de dimensie van de tijd. God geeft ons de tijd, om ons te verbinden met Gods stem, om Gods geboden een plek te geven. Dan is er de *hoogte*. Het ligt voor de hand om dat vanwege het toenmalige wereldbeeld te verbinden met de hemelse sferen, waar de opgestane Christus aan de rechterhand van God de Vader zit. Dan verwijst hoogte dus ook naar zekerheid: er is al iets van overwinning behaald, en niemand kan daar meer aan komen. Maar toen dacht ik: zou hoogte dan ook niet kunnen verwijzen naar dingen die wij doen? Als wij zingen, bijvoorbeeld hier op zondagmorgen, dan doen wij dat op verhoogde toon. Maar ook worden sommige mensen zo gegrepen door de liefde van God in Jezus dat ze als het ware boven zichzelf uitstijgen, en hun leven op een hoger plan weten te brengen, want meer

doordrongen van liefde. Tot slot is er de *diepte*. God of Jezus gaat met ons mee als wij in de diepte zijn. Als wij in een dal van diepe duisternis verkeren. Ook daar is God, in de diepte van het menselijk bestaan, waar het blinde lot ons treft, waar een geliefde ons ontvalt. Gods liefde zou niet volledig zijn als deze niet juist ook in die diepte gevonden zou kunnen worden.

De woorden van die leerling van Paulus over breedte, lengte, hoogte en diepte zijn voor ons een uitnodiging, om ook meerdimensionaal te worden. Om in heel ons leven de sporen van God te zoeken. Om te delen met anderen wat je zelf ontvangen hebt in de diepte, of toen je tijd van duur kreeg, of toen je uitgenodigd werd de dingen breder te zien dan je eerst dacht, ja zelfs om soms de hoogte in te gaan. Meer dimensies, beslist meer dan één. Zo worden we in de ruimte gezet, van God zelf, waarvan we zometeen zullen zingen: *'Hoe dorsten wij te weten wie Gij zijt'*.

ds. Erik van Halsema

Gebruikte literatuur:

- Ernest Best, *Ephesians*. (International Critical Commentary)
- H. Gollwitzer en H. Zahrnt, *De vrede van God en de vrede van de wereld*
- A.T. Lincoln, *Ephesians* (Word Biblical Commentary)
- Dirk de Wachter, *Borderline times*